

vrijdag

29.10.2010

20.00 Concertzaal

19.15 Inleiding door
Simon Van Damme

COLLEGIUM VOCALE GENT, ACCADEMIA CHIGIANA SIENA & I SOLISTI DEL VENTO

CONCERTGEBOUW BRUGGE

Biografieën

Het Collegium Vocale Gent werd in 1970 opgericht op initiatief van Philippe Herreweghe. Het was een van de eerste ensembles die de nieuwe inzichten over de uitvoering van barokmuziek toepasten op de vocale muziek. Voor elk project verzamelt het Collegium Vocale Gent de optimale bezetting, waardoor het een breed repertoire kan uitvoeren, gaande van renaissancepolyfonie tot hedendaagse muziek. Barokmuziek, meer bepaald het oeuvre van J.S. Bach, staat centraal in de concertkalender van het ensemble. Voor de uitvoering van het grote symfonische repertoire en de rekrutering van zangers op Europees niveau werkt het Collegium Vocale Gent sinds 2009 ook samen met de Accademia Chigiana Siena.

Philippe Herreweghe profileerde zich met het Collegium Vocale Gent, La Chapelle Royale en het Ensemble Vocal Européen als specialist van renaissance- en barokmuziek. Zijn levendige, authentieke en retorische aanpak van dit repertoire wordt alom geprezen. Met het Orchestre des Champs-Élysées legt hij zich sinds 1991 ook toe op het klassieke en romantische repertoire. Sinds 1997 is hij muzikdirecteur van de Filharmonie, met een focus op een verfrissende lezing van het (pre)romantische repertoire. Recent richtte Philippe Herreweghe het nieuwe platenlabel 'φ' ('phi') op, dat de exclusiviteit zal hebben op de opnames van het Collegium Vocale Gent en het Orchestre des Champs-Élysées. De cd's zullen geproduceerd, uitgegeven en verdeeld worden door Outhere.

Het blazersensemble I Solisti del Vento groeide onder leiding van Francis Pollet uit tot een vaste waarde op de grote concertpodia in België en daarbuiten. De musici breken een lans voor bekend én minder bekend blazersrepertoire, en

ontsluiten het voor een zo breed mogelijk publiek. Muziektheaterproducties, schoolvoorstellingen, compositieopdrachten en uitstapjes naar dans, theater en beeldende kunst zijn terugkerende elementen in hun werking. De bezetting van I Solisti del Vento varieert van project tot project. Dankzij die flexibiliteit ligt een breed muzikaal spectrum binnen handbereik, van klassiek en romantisch repertoire tot hedendaagse muziek. Met het moderne blazersinstrumentarium als uitgangspunt put I Solisti del Vento inspiratie uit de historisch geïnformeerde uitvoeringspraktijk van blazersmuziek door de eeuwen heen.

Uitvoerders en programma

**Collegium Vocale Gent &
Accademia Chigiana Siena:** koor
I Solisti del Vento: instrumentaal ensemble
Philippe Herreweghe: dirigent

—

Johannes Brahms (1833-1897)
Warum ist das Licht gegeben, opus 74 nr. 1 (1877)

Franz Schubert (1797-1828)
'Andante' uit Der Tod und das Mädchen
(arr. Steven Verhaert, 2010)

Peter Cornelius (1824-1874)
Requiem 'Seele, vergiss sie nicht' (1863)

Johannes Brahms
Begräbnisgesang, opus 13 (1858)

— pauze —

Anton Bruckner (1824-1896)
Mis nr. 2 in e (1866)
- Kyrie (Feierlich)
- Gloria (Allegro)
- Credo (Allegro Moderato)
- Sanctus (Ruhig; mehr langsam)
- Benedictus (Moderato)
- Agnus Dei (Andante)

Romantische koor- en blazersmuziek op ademtocht

Wie gevraagd wordt om voorbeeldgenres te noemen voor de 19e-eeuwse muziek zal wellicht snel aan de opera en de symfonie denken binnen respectievelijk de vocale en de instrumentale categorie. Dit concert belicht met een bezetting voor koor en/of blazersensemble twee andere facetten van de muzikale romantiek. Anders dan de solistische bravoure en theatrale pathetiek van de opera of het collectieve machtsvertoon van steeds groter wordende orkesten, bespeelt het een meer herfstig coloriet. De combinatie van hout- en koperblazers met de menselijke stem (in zekere zin ook een blaasinstrument) ademt dan ook als geen ander de sfeer van de belichte thema's lijden en dood.

Johannes Brahms' motet *Warum* voor a-capellakoor brengt verschillende religieuze teksten samen. De openingsvraag is die van de wanhopige Job, moegetergd in het gelijknamige bijbelboek: waarom komt het licht toe aan de ongelukkigen, de verbitterden? Na de donkere chromatische fuga, onderbroken door eensluitende herhalingen van de hamvraag 'Warum', vervolgt de compositie met steeds positievere noten, waarmee de muziek aansluit bij het tekstuele programma: via een zinsnede uit de lamentaties en de belofte van Gods barmhartigheid in de brief van Jacobus tot bij het vertrouwensvolle Lutherse koraal 'Mit Fried und Freud'.

Ook voor *Begräbnisgesang* maakte Brahms gebruik van een oude religieuze berijming: 'Nun lasst uns den Leib begraben' van Michael Weisse, een vroeg-protestantse theoloog en kerkdichter. De muzikale zetting voor koor, blazers en pauken weerspiegelt de rechtlijnigheid van de tekst, waarbij Brahms de compositie niet opsplijt in aparte delen zoals in *Warum*, maar wel de diverse ideeën uit de

tekst muzikaal verschillend behandelt. De vaak krachtige declamatie door het vierstemmige koor vormt als het ware een voorafspiegeling van de forse statements die Brahms later zal maken in bepaalde delen van zijn *deutsches Requiem*.

In zekere zin is ook het *Requiem* van Peter Cornelius een 'deutsches Requiem', en wel omdat de compositie niet teruggrijpt naar de Latijnse tekst van de dodenmis. Gecomponeerd voor koor zonder orkest en veel bescheidener in omvang, is het werk echter van een heel ander kaliber dan Brahms' bekende vocale werk. De tekst is die van het gedicht 'Seele, vergiss sie nicht, Seele, vergiss nicht die Toten!' van de 19e-eeuwse schrijver Friedrich Hebbel. Cornelius, die zelf ook schrijver was (en nooit echt heeft kunnen kiezen tussen de stiel van componist en dichter), komt in zijn zetting eveneens poëtisch uit de hoek door de melancholische en soms bijna smachtende tekst te voorzien van verrassende melodische wendingen en instabiele harmonieën.

Het Andante uit Franz Schuberts kwartet *Der Tod und das Mädchen*, gebaseerd op het thema van de dood die aan het doodsbed van een ijlend meisje verschijnt, is wellicht de meest wereldlijke verwijzing naar de stervensthematiek binnen het programma. De selectie van Duitse teksten, zoals die van Cornelius' *Requiem* maar in zekere zin ook van Brahms' religieuze vocale werken, neigt echter ook naar een geloofsbeleving die in haar hang naar intimiteit en individuele expressie bijna werelds is. Niet dat de bedoelde composities doorgedreven gesecculariseerd zijn, maar ze liggen muzikaal in het verlengde van de toenmalige profane muziek (zoals solo- en koorliederen). Dat blijkt onder meer uit de genoemde melodische en harmonische

wendingen die niet bepaald hoeven onder te doen voor de stilistische ontwikkelingen binnen bijvoorbeeld de opera of de instrumentale muziek.

Dat laatste was een doorn in het oog van sommige 19e-eeuwse kerkmusici, die de religieuze muziek liever zonder al die chromatische en andere muzikale nieuwigheden zagen. Het zogenaamde caecilianisme greep terug naar de gestrengheid van de oude meesters en predikte met name de klassieke, evenwichtig uitgebalanceerde polyfonie van een renaissancecomponist als Palestrina. Gevat door een neogotisch reveil componeerden zij opnieuw volgens de oude wetten, met zorgvuldig geplaatste dissonanties in plaats van aaneenschakelingen van wringende akkoorden en met tijdloze melodielijnen in plaats van heftige gebaren. Toegegeven, ook iemand als Brahms vertoonde een uitgesproken interesse voor het repertoire uit de renaissance en de barok. Zo recycleert *Warum* meerdere passages uit Brahms' *Missa Canonica*, een mis die 'goeie oude' compositietechnieken uitspeelt zoals de fuga en de canon (waar de titel van de mis op zinspeelt). Maar dat maakt van Brahms nog geen caecilianist. De harmonische en melodische invulling die hij geeft aan die oude vormen blijft op en top 19e-eeuws (het fugathema in het eerste deel van *Warum* is bijvoorbeeld doorgedreven chromatisch).

Een diepgelovig katholiek als Anton Bruckner zou men al eerder verdenken van sympathieën voor het caecilianisme dan een protestant als Brahms. Ook het feit dat van Bruckner een Latijnse mis op het programma staat, laat vermoeden dat hier de meer conservatieve noot van het concert te horen zal zijn. Behalve dat het *Gloria* en het *Credo* naar eeuwenoude

Roomse traditie worden geïntoneerd in het gregoriaans, vormt de *Mis in e* (Buckners tweede in een reeks van drie) in het beste geval een schuchtere en voorwaardelijke toenadering tot de reactionaire ideeën van de caecilianistische beweging, die nota bene ontstond in hetzelfde jaar als dat waarin Bruckner zijn mis componeerde.

Met een begeleiding van het koor door enkel blazers in plaats van een voltallig orkest en door het weren van vocale solisten bereikt Bruckner misschien een compromis tussen een standaard 19e-eeuwse bezetting en het a-capella-ideaal. Binnen die bezetting tast hij echter alle uitersten af. Zo stuurt hij de sopranen herhaaldelijk naar hun hoogste tessituur om aanbiddingen als 'Dominus Deus Sabaoth' (in het *Sanctus*) of smeekbeden als 'Miserere nobis' (in het *Agnus Dei*) kracht bij te zetten. Het *Credo* draaft in sneltempo over de eerste regels van de geloofsbelijdenis om daarna langdurig te verwijlen bij de typische sleutelplaats 'Et incarnatus est' en met een subtiel harmonisch effect het wonder van de maagdelijke geboorte in de verf te zetten ('ex Maria virgine'). Uiteraard is het wachten op het 'Et resurrexit' alvorens de zang, aangevuurd door de blazers, opnieuw in tempo herrijst. Die uitgesproken aandacht voor een dramatisch expressieve verklanking van de tekst maakt Bruckners *Mis in e* tot meer dan gebruiksmuziek voor kerkkoren. De compositie ademt, zoals vele andere van Bruckner, een spiritualiteit die gestalte krijgt door een performant inzetten van de beschikbare middelen.

Simon Van Damme

Peter Cornelius (1824-1874): overleven in de schaduw van Liszt en Wagner

De naam Peter Cornelius doet bij operaliefhebbers wellicht een belletje rinkelen, zeker wanneer daarbij wordt vermeld dat hij de componist is van *Der Barbier von Bagdad*. Het was niemand minder dan Liszt die op 15 december 1858 in het Weimarse hoftheater de première van deze nog steeds gespeelde komische opera dirigeerde. Peter Cornelius, die studeerde bij Siegfried Dehn in Berlijn, was niet alleen een talentvol musicus, maar eveneens een begaafd dichter en jarenlang Liszts privé-secretaris en vertaler van dienst. Ook voor Berlioz, die hij via Liszt had leren kennen, vertaalde Cornelius menig libretto. De première van zijn *Barbier* was verre van een succes. Met al zijn energie en idealisme had Liszt, gesteund door Cornelius, gepoogd van Weimar hét centrum van de nieuwe Duitse muziek te maken, maar na vele mislukkingen – waaronder de oprichting van een Europese Goethestichting – en pesterijen van de anti-Lisztcliek, was het uitgelokte fiasco van *Der Barbier* de spreekwoordelijke druppel die de emmer deed overlopen. Liszt nam ontslag als kapelmeester, ondanks herhaalde pogingen van groothertog Karl Alexander om hem op andere gedachten te brengen.

Peter Cornelius verhuisde naar Wenen, waar hij van 1859 tot 1865 in vrij penibele financiële omstandigheden leefde. Het is ook daar dat hij na een uitvoering van *Lohengrin* gefascineerd raakte door Wagner, die al sinds 1860 in Wenen werkte. In 1865 volgde Cornelius Wagner, met wie hij bevriend was geraakt, naar München, en bekam er een aanstelling als leraar muziektheorie aan de Kgl. Musikschule. Ondanks zijn verering voor 'de Meester', vergelijkbaar met de adoratie die hij in Weimar voor Liszt voelde, slaagde Cornelius er toch in zijn artistieke integriteit te

behouden. Zijn tweede opera, *Der Cid*, werd op 21 mei 1865 in Weimar gecreëerd; zijn derde, *Gunlöd*, bleef onvoltooid. Naast zijn *Barbier* – die als de meest poëtische komische opera van de 19e eeuw wordt beschouwd – en zijn twee andere opera's, schreef Cornelius vooral liederen, duetten en werken voor koor, niet zelden op een eigen tekst. Vooral met deze laatste werken bewees hij dat hij zich toch kon losmaken uit de schaduw van Liszt en Wagner.

Johan Huys

Peter Cornelius

Collegium Vocale Gent & Accademia Chigiana Siena

sopraan I
Sarah Abrams
Lore Agusti
Ulrike Barth
Sylvie De Pauw
Emilie De Voght
Aleksandra Lewandowska

sopraan II
Edwige Cardoen
Inge Clerix
Aurélie Franck
Elisabeth Rapp
Sonia Tedla
Sarah Van Mol

alt I
Ursula Ebner
Katherine Nicholson
Mieke Wouters
Anne-Kristin Zschunke

alt II
Carla Babelegoto
Lucia Napoli
Cécile Pilorger
Sandra Raoulx

tenor I
Dan Martin
Florian Schmitt
Josef Pollinger
Baltazar Zuñiga

tenor II
Friedemann Büttner
Luca Cervoni
Yves Van Handenhove
René Veen

bas I
Jorge Garcia
Kai-Rouven Seeger
Alois Späth
Robert van der Vinne
Frits Vanhulle

bas II
Peter Pöppel
Stefan Drexlmeier
Simon Robinson
Joachim Höchbauer
Sebastian Myrus

I Solisti del Vento

hobo
Luk Nielandt
Korneel Alsteens

klarinet
Nele Delafonteyne
Vlad Weverbergh

fagot
Francis Pollet
Daniel Demoustiez

trompet
Alain De Rudder
Steven Verhaert

trombone
Jan Smets
Guido Liveyns
Wouter Loose

hoorn
Joost van der Elst
Koen Cools
Luc Bergé
Fred Molenaar

tuba
Frank Vantroyen

slagwerk
Carlo Willems

– Johannes Brahms

Johannes Brahms Warum is das Licht gegeben

Warum?

Warum ist das Licht gegeben dem
Mühseligen,
und das Leben den betrübten Herzen?

Warum?

Die des Todes warten und kommt nicht,
und grüben ihn wohl aus dem Verborgenen;
die sich fast freuen und sind fröhlich,
daß sie das Grab bekommen.

Warum?

Und dem Manne, deß Weg verborgen ist,
und Gott vor ihm den selben bedecket.

Warum?

Lasset uns unser Herz sammt
den Händen aufheben
zu Gott im Himmel.

Siehe, wir preisen selig, die erduldet haben.
Die Geduld Hiob habt ihr gehört,
und das Ende des Herrn habt ihr gesehen;
denn der Herr ist barmherzig und ein
Erbarmer

Mit Fried' und Freud' ich fahr' dahin
in Gottes Willen,
getrost ist mir mein Herz und Sinn,
sanft und stille.

Wie Gott mir verheissen hat,
der Tod ist mir Schlaf worden.

Johannes Brahms Warum is das Licht gegeben

Waarom?

Waarom geeft God het licht aan de
ongelukkigen,
en het leven aan de bedroefde harten?

Waarom?

Zij wachten op de dood, maar die komt niet,
zij zouden hem wel willen opgraven uit de
diepte;
zij verheugen zich bijna en zijn blij
dat ze hun graf in mogen.

Waarom?

En aan de man wiens weg verborgen is,
omdat God die voor hem heeft bedekt.

Waarom?

Laten wij ons hart
en onze handen opheffen
tot God in de hemel.

Zie, wij prijzen hen zalig die hebben
verdragen.

U hebt gehoord van het geduld van Job
en het einde van de Heer hebt u gezien;
de Heer is barmhartig en hij ontfermt zich.

In vrede en vreugde ga ik heen
in Gods wil.

Getroost is mijn hart en mijn geest,
zacht en stil.

Zoals God mij heeft beloofd:
de dood is voor mij een slaap geworden.

Vertaling: Collegium Vocale Gent

Peter Cornelius
Requiem 'Seele vergiss sie nicht'

Seele, vergiss sie nicht, vergiss nicht die Toten!
Sieh, sie umschweben dich, schauernd,
verlassen,
Und in den heiligen Gluten,
Die den Armen die Liebe schürt,
Atmen sie auf und erwarmen und genießen
zum letzten Mal ihr verglimmendes Leben.
Und wenn du dich ihnen verschliefest,
So erstarren sie bis hinein in das Tiefste.
Dann ergreift sie der Sturm der Nacht,
Dem sie, zusammengekrampft in sich,
Trotzten im Schoße der Liebe,
Und er jagt sie mit Ungestüm
Durch die unendliche Wüste hin,
Wo nicht Leben mehr ist, nur Kampf
Losgelassener Kräfte um erneuertes Sein!

Friedrich Hebbel

Peter Cornelius
Requiem 'Seele vergiss sie nicht'

Ziel, vergeet hen niet, vergeet de doden niet!
Kijk, ze zweven om je heen, huiverend en
verlaten.
In de heilige gloed, die bij de armen de liefde
aanwakkert,
Herademen ze en worden ze warm en genieten
ze nog een laatste keer van hun uitdovend
leven.
En als je je voor hen afsluit,
dan verstijven ze tot in hun diepste wezen.
Dan grijpt hen de nachtelijke storm,
Die ze ineengekrompen trotseerden
In de schoot van de liefde.
Hij jaagt hen onstuimig op,
Dwars door de eindeloze woestijn.
Daar is geen leven meer, alleen nog de strijd
Van losgebroke krachten om een nieuw
bestaan.

Vertaling: Ignace Bossuyt

Johannes Brahms
Begräbnisgesang

Nun lasst uns den Leib begraben,
Bei dem wir kein'n Zweifel haben,
Er Werd am letzten Tag aufstehn
Und unverrücklich herfürgehn.

Erd ist er und von der Erden,
Wird auch wieder zu erd werden
Und von Erden wieder aufstehn
wenn Gottes Posaun angehn.

Seine Seel lebt ewig in Gott
Der sie allhier aus seiner Gnad
Von aller Sünd und Missetat
Durch seinen Bund gefeget hat.

Sein Arbeit, Trübsal und Elend
Ist kommen zu ein'm guten End,
Er hat getragen Christi Joch,
Ist gestorben und leber noch.

Die Seel, die lebt ohn alle Klag,
Der Leib schläft bis zum letzen Tag.
An welchem ihn Gott verklären
Und der Freuden wird gewähren.

Hier ist er in Angst gewesen,
Dort aber wird er genesen,
In ewiger Freude und Wonne
Leuchten wie die schone Sonne.

Nun lassen wir ihn hier schlafen,
Und gehn allsamt unser Strassen,
Schicken uns auch mit allem Fleiss,
Denn der Tod kommt uns gleicher Weis.

Michael Weiss

Johannes Brahms
Begräbnisgesang

Laten we zijn lichaam nu begraven.
Wij twijfelen er niet aan
Dat hij op de Laatste Dag zal verrijzen
En als vergankelijke verschijnen.

Aarde is hij
En tot aarde zal hij wederkeren.
Uit de aarde zal hij opstaan,
wanneer de goddelijke bazuin weerklinkt.

Eeuwig leeft zijn ziel in God.
In zijn barmhartigheid heeft Hij haar
Van zonde en kwaad gereinigd,
Dankzij zijn verbond.

Zijn arbeid, verdriet en nood
Zijn ten goede gekeerd.
Christus' juk heeft hij gedragen.
Hij is gestorven en toch leeft hij.

De ziel leeft zonder klagen,
Het lichaam slaapt tot de Laatste Dag.
Dan zal God hem verheerlijken
En de eeuwige vreugde schenken.

Hier heeft hij angst gekend,
Daar zal hij genezen,
In eeuwige vreugde en in zaligheid,
Schitterend als de stralende zon.

Laten we hem hier nu rusten
En elk onze weg gaan,
Vlijtig onze plicht vervullen,
Want de dood staat ons allen te wachten.

Vertaling: Ignace Bossuyt

Marcus Creed

Philippe Herreweghe © Paul Willaert

wo 15.12.10 / 20.00 / Concertzaal
**Collegium Vocale Gent & Concerto Köln /
Kerstconcert**

Is er muziek die beter bij de kersttijd past dan Bachs *Weihnachtsoratorium*? In deze feestelijke cantatecyclus bereikt Bach een enorme diepgang en fijnzinnigheid. Samen met het gerenommeerde Concerto Köln en enkele veelbelovende solisten tekent het Collegium Vocale Gent onder leiding van Marcus Creed voor een indringende interpretatie van dit barokke meesterwerk.

do 20.01.11 t/m zo 23.01.11 / Concertgebouw
& extra muros

Bach Academie Brugge 2011 / Festival
De Bach Academie Brugge 2011 focust met Philippe Herreweghe en zijn Collegium Vocale Gent een weekend lang op het oeuvre van deze barokcomponist. Concerten door internationaal gerenommeerde ensembles en solisten, een lecture-performance, films, een tentoonstelling en locatieprojecten zorgen voor een waar Bachbad, aangevuld met muziek van andere componisten aan weerszijden van de tijdslijst.

In het Concertgebouwcafé kunt u gezellig nagenieten met cultuurliefhebbers en mogelijk ook met de artiesten.

WWW.CONCERTGEBOUW.BE
+32 70 22 33 02
IN&UIT, 'T ZAND 34, BRUGGE

